

Передплата
на «РУСЛАН» виходить:
в Австрії:
на чотири роки . . . 20 пер.
на пів року . . . 10 пер.
на чверть року . . . 5 пер.
на місяць . . . 1.70 пер.
За границею:
місяць . . . 16 рублів
або 36 франків
на пів року . . . 8 рублів
або 18 франків
Подати число по 10 сот.

РУСЛАН

«Барвенки ми очі і душі ми вразили; а не возьмеш милої і віри не возьмеш, бо руське ми серце і віра руська.» — В Руських ісаїях М. Шашкевича.

Виходить у Львові що дня крім неділі і руських свят в 5^{1/2} год. поноудні.

Редакція, адміністрація і експедиція «Руслака» під ч. 1. вул. Дембровського (Хорунщини). Експедиція місцева в Агенції Соколовського в пасажі Гавсмана.

Рукописи звертає ся лише на попереднє застереження. — Рекламациі неопечатані вільні від порта. — Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надісланім» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 сот. від стрічки.

Мадярська пророчня.

(X) В Угорщині є звичай, що на новий рік міністри приймають бажання сторонництв, а при сій нагоді мають великі промови, в котрих дають огляд минушого року і заповідають діяльність свою в будучині. Суспільність угорська наслухує вельми уважно сим висловам мадярської пророчні, щоби з усяких дво-значностей пророчих виснувати собі погляд на будучину.

Теперішнє коаліційнє правительство угорське розпочало свою управу по річними приємами і промовами. Міністер-президент Векерле приймав відпоручників коаліції, міністер Кошут представників сторонництва независимців, а член палати вельмож гр. Фердинанд Зічі представників християнських суспільників. Навіть бар. Банфі не обійшов нового року без промови, лише гр. Андранші, міністер внутр. справ і провідник конституційного сторонництва, котрий любить виступати як Європейець, вдоволив ся письменною обміною новорічних бажань.

З промов сих міністрів замітні бесіди Векерлього і Кошута, а іменню найцікавіше в тих промовах є се, що обидвом є спільне; они заповідають виборчу реформу, котра з часів міністра Кріштофого а особливо від у-

хваленя єї в Австрії тяжить важким тягарем на мадярським правительстві. Др. Векерле заповів доволі рішучо, що виборча реформа буде внесена в соїмі ще в теперішній сесії, а Кошут означив докладнійше речинець внесеня дотичної предлоги, а іменню, що се послідує на весну. З промов обидвох міністрів бачимо, як не вигідною є для угорського правительства, з якою тривогою оно приступає до сего діла, до котрого приневолює їх лише слово дане на домаганє монарха і конечність витворена обставинами. Тимто они так голосно заперяють свою суспільність, що мимо виборчої реформи панованє мадярського живла в Угорщині повинно бути конечно по всі часи обезпечене. Др. Векерле заповідає з внесенєм виборчої предлоги також зміну реґулямію, котрої метою є значінє і наслідки загального права виборчого обмежити і загородити свободу слова немадярським представникам в соїмі.

Очевидно независимці не заважають ся подбати про нове виданє lex Тісса. Тим способом дивно буде виглядати се мадярське загальне право виборче, одначе, при всіх їх змаганях таки не поведе ся їм прикроїти єго зовсім після своєї влодоби. Політичні ідеали мадярського правительства теперішнього, а тих широких верств народних є зовсім ріжні. Мадярський хлібороб і робітник має зовсім інші інтереси як єго нинішні верховладни-

ки. Тим способом таки скорше чи пізніше підкопає загальне право виборче мадярську верховладу.

В новорічних промовах згадали міністри і про угоду і про спір з Хорватами. Сьмішно се звучить, коли чуємо, як речники независимців величають ся, що угода є успіхом Угорщини. Як то змінюють ся люди, сторонництва і програми! Гр. Тісса завзято поборюваний, мав на новий рік велике вдоволенє моральне. Вправді Кошут уронив троха гірких сліз, що національна держава все ще не може держати ся самостійности і вайпевнійшої єї поруки, угорського банку, котрий конечно треба би заложити, лише щоб се не багато стояло.

Хорватам заповів др. Векерле зовсім рішучо, що гарні дні фільоманських обіцянок на все пропали, а Угорщина не потребує теперішних в Хорвації верховодячих сторонництв. Хорватам сказано зовсім ясно, що Мадяри вивели їх в поле.

В боротьбі проти Корони треба було Мадярам для моральної ваги згоди Хорвації, тим то роблено зібраним в Реці хорватским сторонництвом обіцянки що до сповнення їх домагань. Коаліція в Пешті захопила керму в свої руки, а тепер рещка коаліція може собі йти геть, Мадярони стоять на єї могилі. Так заплачено Хорватам за їх рещку віроломність.

Різдвяні звичаї у Франції.

(Конець).

Давнійше був зовсім відмінний звичай в Beaufort в Anjou. По полудні перед Різдвом виходили всі молоді подружа, котрі в тім році взяли були слюб, в торжественнім поході на міст перед місточко. Бурмістр кидав тоді мяч до ріки, а молоді подружа скакали за мячем і плили на перегони, щоби єго зловити. Хто єго виніс на беріг, того витали яко героя і він діставав 50 франків на урядженє балю! Не всім припадав до вподоби той скок у зимну воду, і було вільно викупити ся від сеї сумнівної приемности за мірну ціну.

В Нормандії був до 1866 р. инший також невинсений звичай. Та, що послідна в році вийшла за муж, кидала в присутности цілої парохії з церковної кривлі на долину мяч наповнений грішми. Хто єго злавав, але так, що не був ніким потручений, а відтак завіс до дому і діткнув ся ним згаданого «різдвяного пняка», той міг єго задержати! Колиж єму хто зайшов дорогу і діткнув ся єго, тому повинен він мяч подати дальше. Сей мяч уходив за талісман і після людого повіря приносив до дому богатий урожай.

Різдвяні подарунки, хоч не всюди уживані, але все таки у Франції не є незнані. «Колачі» і «черевики» займають перше місце: «черевики», яко зміст дарів для Божого Дитятка, а колачі яко предмет подарунку. Ясно вицищені черевики ставить ся перед ліжко, печ або скриню, коли малі діти, наостанку сном зморені, не радо йдуть спати. Вони снять тоді про маленького Ісуса, котрий по тихоньки і поволі приступає до черевиків, щоби добрим дітям положити в них ласощі і подарунки. Але до черевиків злих дітей він викидає різгу, на котру заслужили, яко немилі несподіванки від Ісуса. Перша ранишня гадка є про черевички. Кожде хоче бачити, що єму Ісус в ночи приніс. На деяких личках малює ся тоді вираз розчарованя, але по найбільшій часті малює ся щира діточа радість з подарунків від Христа.

Різдвяний колач має ріжні види. В Льотаринґії французській — в німецькій так само — приносять хрестні родичі своїм хрестним дітям умисно в тій цілі спечений колач, котрий всюди не має дуже артистичних черт Ісуса, часто представляє також овечку, вола, осла. Сей колач називає ся coquen, coïcene, німецьке Kuchen. Під сим назвиском розуміють тільки колач різдвяний. У Фляндрії роблять пекарі на подовгастих колачах подобизну

Божого Дитятка, в північній Франції є звичай, що пекарі ущедрюють тими колачами своїх відбирателів і то сейчас по північній службі Божій. В Нормандії волять колач з рогами Spitzkuchen, який дістає при дверех кождей жебрак за «желаня», такого змісту! «Колачику, колачику! Ах, укрійте кусник! Але як не хочете вкроїти, то дайте цілий!» В Verrey пече кожда господиня на Різдво «волові колачі» т. є. такі, що формою пригадують плоску голову вола з вистаючими рогами.

В Argentin вважає господар, щоби кождей дід-жебрак дістає на Різдвяні Сьвята тільки сего рода колачів, кілько має в стайні коров і коний!

Крім тих більших колачів печуть на Різдво в північній Франції ще маленькі і солодкі, яким надають найрізнійші назви.

На Різдвяні Сьвята дістають подарунок не лише люди, родина і убогі — господар памятає також і на худобу в стайні. Заки ще господар піде на північну службу Божу, або зараз по повороті кладе додаток найліпшої паші в році до ясел. Є то красний і милий спомин на тих двоє звіврат, що в Вєфлєсмі лежали коло ясел новонародженого Спасителя! В той день слушно належить ся їм щось особливійшого. Такий звичай є в Bretag-

Промова провідника християнських суспільників була тужлива. Вони відчувають тепер, що бажаючи перевишити кошутівців, помагали їм до зросту.

Сьмішне було виступлене Банфіого, котрий намагався себе виставити втіленням кошутівської програми в найострійшій формі.

Запитане до Всеч. священників-членів Народного Комітету.

В ч. 286 п. з «Відкрили вже зовсім шелом» подали ми статтю «Свободи» органу «Нар. Комітету» призначеного для народу, в котрій редакція виступає ворожо проти Апост. Столиці, проти нашого Єпископату і духовенства, називаючи їх «клерикальними кертциями». В ч. 288 подали ми знов замітки з нагоди сей статі «Свободи» з кругів духовенства п. з. «Куда нас ведуть». Тепер знов дістали ми друге письмо з кругів духовенства з наведеним в горі наголовком, яке тут поміщуємо. Оно звучить:

В числі 1. з дня 2. лат. січня 1908 подала „Свобода“: З священників творять тіснійший «Народний Комітет»:

З «Народної Ради»: о. Александер Стефанович, о. Іван Чапельский, о. Теодозий Лежогубский.

Ширший «Народ. Комітет»: о. Мих. Бачинский парох Ріпчиці, о. Северин Борачок Яйківці, о. Теофіль Білінкевич Раковець, о. Омелян Ваньо Заланів, о. Іван Волянський Острівчик, о. Іван Винницький Залезці, о. Ал. Волянський Криворівня, о. Ів. Волосьянський Краковець, о. Стефан Городецкий Вербилівці, о. Євген Гарасимович Присівці, о. Теодор Горнякевич Гошів, о. Йосиф Дуб Лопушниця, о. Володимир Гавицкий Катовиці, о. Сидір Зельский Милятин стар., о. Йосиф Іванець Ременів, о. Володимир Кальба Соколівка, о. Плятон Карпинський Дичків, о. Іван Киприян Немирів, о. Юрий Кміт Звнич гор., о. Григорий Кончевич Ценів, о. Омелян Король Саранчуки, о. Омелян Константинович Сянік, о. Дмитро Курдик Дигани, о. Мих. Колтунюк Ціщанів, о. Модест Лукашевич Задубрівці, о. Александер Майковский Печеніжин, о. Остап Ніжанковский Завадів, о. Іван Нарвоцкий Голгоці, о. Волод. Озаркевич Сілець, о. Альоизий Олесницький Чортівець, о. Андрій Пеленьский Книгиничі, о. Данило Лепкий Старий Самбір, о. Е. Погорецкий катехит гімна. в Ярославі, о. П. Петрицкий Колоколин, о. Іван Рудниць

пе, Нормандії, обох Льотарингіях і в Бургундії. В згаданих при кінці провінціях є в декотрих сторонах звичай, зараз по «пастирці» напувати в стайні худобу. Перша вода, котра на Різдво поплине, говорять там господарі, належить ся худобі, бо вона робить худобу здоровою і сильною на цілий рік!

Ті по часті добре узмісловлені звичай Різдвяні у французького народа представляють на свій спосіб, чим для розумного і нерозумного сотворіння був перший сьвятий вечер. Они говорять віруючому народови що року знов про християнську радість сьвята, про щастє родинне, про сьвітло, котрим для погруженого в темноті сьвіта був новонароджений Спаситель; они говорять про всесторонне примиренє і відкупленє, яке для грішного сотворіння зачало ся тої богоблаженної ночі.

кий Торске, о. Фил Рибчак Домажир, о. Іван Савчак Замочок, о. Теодор Савойка Селиска, о. Михайло Сьвітенький Ладичин, о. Михайло Струминьский Худиківці, о. Василь Фартух Должнів, о. Киприян Ясеницкий Балигород, о. Михайло Чачковский Товсте.

Як із сего спису видно, входить до тіснійшого і ширшого Нар. Комітету поважне число священників. Тимто, не маючи чести бути мужем довіря ані членом «Нар. Комітету», позваляю собі звернути ся до братів в Христї з смиренним запитанєм: чи відомо їм те, що «Свобода» яко орган «Нар. Комітету» призначений для народу написала проти Є. Сьвятости, проти Єпископату нашого і сьвященства, підкопуючи тим способом повагу Церкви і Духовенства, чи они з тим згоджують ся, а коли ні, о чім не сумніваю ся, що думають зробити, щоби запобігти такій страшній деморалізації широких верств народних.

Сьвященник.

Новий бан Хорвації.

(Δ) Змаганя перед півроком імено ваного бана Ракочдая, щоби зломити опір Хорватів і витворити посеред них покірне Мадярам уніовістичне сторонництво, показали ся зовсім безуспішними. Не поміг також нічого провідник сторонництва Мадярам прихильного, т. зв. національного, др. Томасич, котрий хотів воскресити занепапше національне сторонництво. І в Пешті зрозуміли, що не можна буде для малярских змагань витворити прихильну більшість в соймі хорватским, до котрого мають бути небавом переведені вибори.

Одначе др. Вежерле нагадав собі, що Ракочдай не є ще одиноким чоловіком, котрому можна би повірити керму малярської експозитури в Загребі. Він покликав до Пешту сина ославленого першого хорватского бана уніовістичного з 1868 р. Левіна Равха, жадного слави і почестий барона Павла Равха. Сей прияв на себе задачу розмотати сей гордийский узол в Хорвації, вібрати около себе прихильні Мадярам живла і з них утворити в нових виборах соймову більшість. Він числить на шляхотских вірилістів, котрі творять майже третину членів хорватского сойму, отже до того потребував би ще 30—40 послів собі прихильних придбати з вибору, що єму видає ся можливим при значіно і впливі єго личности і семі.

Барон Павло Равх може безпечно іти на заводи що до «популярности» з Ракочдаєм, але нема сумніву, що він покладає надії не так на повагу своєго імени і приманливості своєї програми, як більше на спосіб переведеня виборів. Очевидно в тій цілі іменовано єго тепер вже баном, щоби міг сам кермувати особисто виборами, бо вже вчєра 10. с. м. мали бути виложені листи виборчі. Мадярські гузари ідуть скоро!

Таким способом в Загребі починає ся нова доба. Левін Равх, батько теперішнього бана, вже раз почав малярську добу в Хорвації після першої угоди 1868 р., котрої хорватске державно-правне сторонництво не узнє. Тепер переконали ся Хорвати, що їх провідник Супило вивів їх в поле, побратавши ся з Коштуціями.

Програма нового бана є поки що єго і угорского правительства тайною. Тепер, коли вибори до сойму перед дверми, буде міг новий бан показати, що він уміє і до чого він спосібний.

Злобні видумки д-ра Івана Франка.

Написав
Іван Верхратский.

(Конець.)

В многих злядах проявляє п. Іван Франко більший талант на примір в повістях, як в образках з життя робітників бориславских і пр. Натомісць стихи пише инколи досить слабї; але не раз удасть ся єму написати і стих добрий, однак з того не впливає, щоби він мав право паплюжити всіх тих стихописців, котрі єму не по нутру, бо они не суть великими поетами.

І п. Іван Франко не єсть великим поетом, а предя дуже немудро би було порікати єго за те, що пише стихи. Най пише, коли має охоту. З єго праці таки буде хоть в часті користь для нашої літератури. І в инших літературах бувають добрі поезії, котрі приносять загалу пожиток, хоть їх авторів годї уважати великими поетами. Новішими часами п. Іван Франко розстрілив своє діланє на дуже розличні (або як стережучись неологізмів каже: різноманітні) поля, всюди хотїв би бути першим, що таки єму не вдає ся, через те роздроблюванє своєї діяльности він ослабив свою силу а заразом збільшив і без того свою велику зарозумілість думаючи, що о всім може говорити. Тож най стратить огидну буту своєго серця, най християнська покора і скромність поселить ся в єго груди, най старає ся ставати все совершенішим, а тогдї Господь на него сил и зліє мног. Вправдї не буде всего знати ніколи, не в однім єще помилять ся, але в кождім случаю буде єго діланє огляднійше і не опротивіє нікому.

*
»Дивне се людске серце! Найбільше своє щастє, найбільшу розкіш бачить з тим, щоби задати другому болючий удар, зробити його нещасливим, відібрати йому віру в людей і надїю на ліпше». Так пише п. Іван Франко в одній із своїх повістей. Понайбільше оно так буває. Рідко однакж лучають ся і внемн. До таких рідких внемів належу я. Я ніколи не тішив ся і тепер не тішу ся з нещастя другого. Віру до людей я втратив дуже рано сиротою міряючи сьвіт і живучи в дуже прикрив обставинах а надїї я не складав ні на кого, яко сирота від юних літ і не мав покладати на кого; Бога візвавши на поміч я працював за молоду усильно, а все, що маю, лише власній завдячую праці. В житю я стрічав майже завсїгда неприхильних людей; перед ними я не уступав, однакж не старає ся їм шкодити. Пиював — тай тільки. І в заводі літератским я стрічав подібне, як в твердій прозі життя. Однакж я не унивав, коли народовці оказались мені не конче привітливими, я не скаржив ся і не обрушував, лише втягнув ся в себе і працював тихо дальше. Навіть коли вдруге я вернув до Львова і з початку трохи більше горнув ся до наших народовців, вскорі переконавши ся, що они радї видумують байки і оповідають їх наче незбиті факти, я відсунув ся, і хоть не перестав дальше працювати, таки держав ся осторонь а працював в обранім зачерку витривало і чесно. А хоть і бачив в близшім окруженю нещирість і утаєну зависть, таки не підносив ради того галасу, бо не хотїв незгодою ослаблювати наші сили. П. Івану Франку я все давнійше проствив, і колиб він новішими роками не зачіпав мене, був би мовчав до гробу. Та коли він укріпивши свою позицію в Науковім Товаристві ім. Шевченка, взяв виступати против мене, своєго бувшого професора, так як перед 30 літами, я рішив ся проговорити і виказати всі єго «чесні» вчинки. Довідавши ся, що я працюю коло висшого курсу зоології, він ніби то «безсторонній» критик в Л. Н. В. р. 1901 (дивним дивом я добачив се доперва при кінці 1902 р.) згадав про «Денницю» яко про «стухлятинув», щоби мене під час ладженя моєї книжки, о скілько мож, як він думав, знеохотити; р. 1903 він згадав в записках Нау-

